

DAPP-SF-A

Dimensionale assessment van
persoonlijkheidspathologie bij adolescenten

W. John Livesley
Douglas N. Jackson

Nederlandse bewerking door
Noor Tromp en Hans Koot

Inhoudsopgave

In deze digitale handleiding heeft u de mogelijkheid om snel naar de informatie te gaan die u nodig heeft. Zo komt u door op één van de onderwerpen in de onderstaande inhoudsopgave te klikken direct op de desbetreffende pagina. Ook vindt u in hoofdstuk 3 diverse links naar de gebruiksinformatie over het Hogrefe Testsystem (HTS 5).

1 Persoonlijkheidspathologie bij jongeren	3
Prevalentie en stabiliteit	3
Risicofactoren en samenhang	4
2 Beschrijving van de DAPP-SF-A	5
Meetpretentie	5
Gebruiksdoel en doelgroep	6
3 Afname van de DAPP-SF-A	7
Klaarzetten van een testafname	7
Afnemen van de DAPP-SF A	7
Opvragen van de uitslag	8
Kiezen van de rapportinhoud	9
4 Interpretatie	10
Normscores	10
Sociale wenselijkheid	10
Interpretatie van de domeinen	10
Interpretatie van de dimensies	12
Voorbeeldcasus	21
5 DSM-5-persoonlijkheidsstoornissen	24
Categoriaal model voor DSM-5-persoonlijkheidsstoornissen	25
Alternatief categoriaal DSM-5-model voor persoonlijkheidsstoornissen	25
Alternatief dimensionaal DSM-5-persoonlijkheidstrekkenmodel	27
6 Ontwikkeling van de DAPP-SF-A	29
Constructie van de de DAPP-BQ	29
Constructie van de de DAPP-SF-A	30
Samenstelling van de steekproeven	31
Effecten van geslacht en leeftijd	32
7 Psychometrische eigenschappen	34
Betrouwbaarheid	35
Validiteit	35
Referenties	39
Over de auteurs	42

1 Persoonlijkheidspathologie bij jongeren

Lange tijd zijn persoonlijkheidsstoornissen het exclusieve domein geweest van de volwassen geestelijke gezondheidszorg. Het laatste decennium lijkt hierin een duidelijke kentering te komen. Het aantal wetenschappelijke publicaties over persoonlijkheidspathologie bij adolescenten groeit gestaag, het aantal congressen, symposia en studiedagen dat aan dit onderwerp wordt gewijd neemt enorm toe, en langzaam maar zeker worden instrumenten ontwikkeld die speciaal bedoeld zijn om persoonlijkheidspathologie bij kinderen en jongeren in kaart te brengen.

De vijfde editie van de *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM-5; American Psychiatric Association, 2013) benadrukt de noodzaak om ontwikkelingsspecifieke antecedenten van persoonlijkheidspathologie te onderzoeken. In de literatuur wordt gesteld dat temperaments- en persoonlijkheidskenmerken in de kindertijd en adolescentie factoren vormen voor algemene, brede en ontwikkelingsspecifieke antecedenten ten aanzien van persoonlijkheidsstoornissen in de volwassenheid (Mervielde, De Clercq, De Fruyt, & Van Leeuwen, 2005). Ook empirische evidentie onderschrijft de aanname dat persoonlijkheidspathologie voorkomt bij kinderen en jongeren. Resultaten uit studies bij deze leeftijdsgroep zijn vergelijkbaar met die bij volwassenen.

Prevalentie en stabiliteit

Uit verschillende (voornamelijk Amerikaanse) studies komt naar voren dat het percentage jongeren uit de algemene bevolking dat voldoet aan de criteria van een diagnose voor ten minste één persoonlijkheidsstoornis tussen 6 en 31 procent varieert (Bernstein et al., 1993; Daley et al., 1999; Johnson et al., 2000b; Kasen, Cohen, Skodol, Johnson, & Brook, 1999; Serman, Johnson, Geller, Kanost, Zacharapoulou, 2002). De mediaan van de gevonden percentages is ongeveer 11 procent (Johnson, Bromley, Bornstein, & Sneed, 2006). Dit is zeer vergelijkbaar met de prevalentie van 10 procent die gerapporteerd wordt voor volwassenen uit de algemene populatie (Weismann, 1993). Zoals kan worden verwacht, vermelden studies die zijn uitgevoerd bij adolescenten in klinische populaties hogere prevalenties, oplopend tot 75 procent in een kleine steekproef van opgenomen jongeren (Brent, Zelenak, Bukstein, & Brown, 1990; Grilo et al., 1998; Johnson et al., 1995; Marton et al., 1989; Westen, Shedler, Durrett, Glass, & Martens, 2003).

Stabiliteit is een van de algemene criteria voor persoonlijkheidsstoornissen in de DSM-5 (American Psychiatric Association, 2013) en wordt beschouwd als hét kenmerk dat onderscheid maakt tussen persoonlijkheidsstoornissen en andere psychische stoornissen. Recent longitudinaal onderzoek toont echter aan dat diagnoses van persoonlijkheidsstoornissen opmerkelijk instabiel over de tijd zijn (Livesley, 2005). Onderzoeken naar de stabiliteit van persoonlijkheidsstoornissen bij adolescenten en volwassenen laten vergelijkbare cijfers zien, wanneer soortgelijke procedures worden gehanteerd (Johnson et al., 2006). Daarnaast tonen onderzoeken aan dat er een natuurlijke daling bestaat in persoonlijkheidspathologie in de adolescentie. Pathologische persoonlijkheidskenmerken zijn meer prevalent in de vroege en midden adolescentie dan tijdens de late adolescentie (Bernstein et al., 1993; Cohen et al., 2005; Daley et al., 1999; Johnson et al., 2000a; Zaider et al., 2000).

Risicofactoren en samenhang

Er worden diverse risicofactoren onderscheiden voor de ontwikkeling van persoonlijkheidspathologie bij jongeren. Misbruik en verwaarlozing tijdens de kinderjaren en maladaptief ouderschap worden geassocieerd met een verhoogd risico op persoonlijkheidsstoornissen in de adolescentie en volwassenheid (Johnson, Cohen, Brown, Smailes, & Bernstein, 1999; Johnson, Smailes, Cohen, Brown, & Bernstein, 2000; Johnson et al., 2001). Ook een disfunctionele hechtingsstijl bij (een van) de ouders wordt geassocieerd met een verhoogd risico op het ontwikkelen van een persoonlijkheidsstoornis (Clark, Livesley, Schroeder, & Irish, 1996). Ten slotte lijken ook genetische invloeden een rol te spelen bij de ontwikkeling van kenmerken van persoonlijkheidsstoornissen (Livesley, Jang, Jackson, & Vernon, 1993).

Verschillende onderzoeken tonen aan dat persoonlijkheidsstoornissen in de adolescentie samenhangen met gedrags-, emotionele en psychosociale problemen. Hierbij moet onder andere worden gedacht aan contacten met de politie, suïcide, interpersoonlijke agressie, school- en werkproblemen, risicovol seksueel gedrag, middelenmisbruik en herhaaldelijke psychiatrische opnames (Johnson et al., 2000; Levy et al., 1999; Lofgren, Bemporad, King, Lindem, & O'Driscoll, 1991; Westen et al., 2003). Ondanks de matige stabiliteit van persoonlijkheidsstoornisdiagnoses en -kenmerken, laat longitudinaal onderzoek zien dat persoonlijkheidsstoornissen tijdens de adolescentie een breed scala aan negatieve uitkomsten tot gevolg kunnen hebben: crimineel gedrag, relatieconflicten, lager opleidingsniveau, klinische stoornissen en vroeg ouderschap.

Bovenstaande informatie laat zien dat persoonlijkheidspathologie tijdens de adolescentie een serieus probleem vormt dat meer aandacht behoeft, zowel vanuit onderzoeksperspectief als in de klinische praktijk. Desondanks bestaat er vooralsnog geen breed geaccepteerd, betrouwbaar en valide instrument om persoonlijkheidspathologie bij jongeren in kaart te brengen. De DAPP-SF Adolescentenversie is ontwikkeld om in deze behoefte te voorzien.